

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Jindřišky Staňkové „Vybrané aspekty turistiky a udržitelného rozvoje v Národním parku Šumava a Národním parku Podyjí z pohledu tří skupin respondentů“.

Autorka se v disertační práci věnuje do značné míry aktuálnímu a lze říci i kontroverznímu tématu – interakci mezi místními obyvateli, návštěvníky a zástupci místní veřejné správy na jedné straně a dvěma velkoplošnými chráněnými územími (NP Šumava a Podyjí) na straně druhé. Neopomíná ani vzájemné vazby, vztahy a souvislosti tří skupin respondentů.

Téma lidé vs. chráněná území je v ČR vesměs pojímáno ne-vědecky, ať už v médiích, veřejných diskusích či nejrůznějších administrativních a koncepčních dokumentech. Přestože je na obecné úrovni zdůrazňován význam místních obyvatel a návštěvníků pro moderní ochranu přírody v národních parcích, v odborné rovině chybí teoretické rámce a postupy, které by umožnily toto interdisciplinární téma dostatečně pevně uchopit. To se odráží i v tápajícím managementu návštěvnosti v NP a často problematickém vztahu administrací těchto území k místním obyvatelům. Je proto velmi cenné, že předložená práce do této diskuse vnáší objektivní pohled podložený rozsáhlou bází dat z místních šetření a jejich podrobným statistickým zpracováním. Na základě rozsáhlé analýzy výsledků šetření autorka formulovala zcela konkrétní doporučení pro správy obou národních parků, které mohou napomoci zlepšit současnou negativní situaci.

K jednotlivým částem práce

Úvod disertační práce plní zároveň roli literární rešerše. Na základě citací celé řady zejména zahraničních zdrojů autorka ilustruje výše zmíněný význam zapojení návštěvníků a místních obyvatel do ochrany přírody v chráněných územích. Jak sama uvádí (str. 3), „často je nutné hledat kompromisy mezi ochranou přírody a zájmy místních obyvatel“. Domnívá se, že tyto kompromisy mohou být vědecky podložené či vymezené? Ochrana přírody je tradičně založená především na přírodovědných disciplínách, zatímco zájmy místních obyvatel dokáže popsat nejspíše sociologie, ekonomie či psychologie. Jaké metody pak zvolit pro hledání těchto kompromisů?

V úvodní literární rešerši autorka zmiňuje také obecnější cíle práce, vedle těch, které explicitně jmenuje v druhé kapitole:

- Str. 4 Zjištění potenciálu pro zahrnutí místních obyvatel do turistických služeb ve dvou českých velkoplošných CHÚ
- Str. 5 Diskuse ovlivnění kulturní, sociální a psychologické nosné kapacity z pohledu místních obyvatel a návštěvnícké veřejnosti
- Str. 6 Popis základních dat a vztahů mezi podílníky v obou NP
- Str. 10 Příspěvek ke koncepčnímu řízení turistiky v mezích udržitelného rozvoje v obou NP.

Kapitoly 3, 5 a 6 jsou věnované stručnému popisu obcí a národních parků, kde probíhal výzkum (k řazení těchto kapitol drobná formální výhrada níže). V části věnované metodice autorka stručně a výstižně popisuje metodu sběru dat u všech tří skupin respondentů a jejich statistického zpracování. Použité metody odpovídají charakteru shromážděných dat, výhradu mám pouze k zahrnutí vzorku starostů v obou NP do některých testování (např. porovnání demografických charakteristik místních obyvatel a starostů) vzhledem k malé velikosti vzorku starostů (6).

V nejrozsáhlejší části práce věnované výsledkům si autorka vytyčila nelehký úkol statisticky porovnat, pomocí testování homogenity a testování předem předpokládaných vlastností četností, celkem 9 rozsáhlých souborů dat a jejich vzájemných souvislostí (přehled uvádí v tabulce na str. 21). Jde o názory místních obyvatel, starostů a návštěvníků dvou českých národních parků, v případě NP Šumava jde navíc o dva roky šetření (1998 a 2003). Vzhledem k vnitřní heterogenitě testovaných souborů a velkému množství srovnávaných parametrů (tj. otázek dotazníků) šlo o pracný a časově náročný úkol. O jeho náročnosti svědčí stovky grafů a tabulek, v kterých autorka prezentuje výsledky těchto srovnání – ať už ve vlastním textu disertační práce, nebo v přílohách a na přiloženém CD-ROM. S tímto rozsáhlým testováním si autorka poradila dobře a textu prospělo, že v části věnované výsledkům zařadila po každé dílčí kapitole souhrn, kde uvádí statisticky významné výsledky testování dané dvojice souborů dat.

V diskusi autorka porovnává své výsledky s obdobnými pracemi především z ostatních českých velkoplošných CHÚ, ale i se zahraniční literaturou, pokud to bylo relevantní. Zároveň usiluje o interpretaci a komentář vlastních dat, což je někdy obtížné, vzhledem k již zmiňované heterogenitě souborů, s kterými pracuje a „kolísání“ výsledků u řady otázek v rámci dané skupiny respondentů i mezi nimi. Přesto se jí daří hledat vzájemné souvislosti a zvýrazňovat rozdíly mezi oběma parky a třemi skupinami respondentů. Interpretace těchto zjištění je zároveň podkladem pro závěrečnou kapitolu, která shrnuje dosažené výsledky a obsahuje konkrétní doporučení pro management obou území.

Formální stránka práce

V rozsáhlé disertační práci se mi podařilo najít opravdu minimum překlepů a pravopisných chyb, což svědčí o pečlivosti autorky. Drobnou výtkou mám k logice členění práce – charakteristika obou NP (kapitoly 5 a 6) patří spíše za charakteristiky obcí (kapitola 3). Autorka mezi tyto kapitoly poněkud nesystémově včlenila část věnovanou metodice. Větší přehlednosti a „čitelnosti“ textu by místy (např. str. 7 – 8) či v částech diskuse (str. 93 – 94, 96- 97, 107, atd.) prospělo dělení rozsáhlých úseků textů do kratších odstavců či zařazení podnadpisů.

Otázky pro diskusi:

- Str. 36 – 37 Místní obyvatelé hodnotí prokazatelně NP pozitivněji v Podyjí než na Šumavě. Vyplývá to pouze z toho, že v Podyjí nežijí přímo na území NP?
- Str. 47 – 48 Autorka zmiňuje statisticky významný rozdíl mezi charakterem návštěvnosti v NP Podyjí a Šumava ve většině testovaných otázek. Domnívá se, že tento rozdíl souvisí s rozdílnou povahou obou národních parků (rozloha, geomorfologie, sídla, atd.), či s dalšími faktory?
- Str. 62 a 97 Z odpovědí starostů obcí z NP Šumava vyplývá relativně negativní hodnocení správní a řídicí činnosti Správy NP Šumava v roce 1998 (žádný starosta neuvedl, že je s ní *spokojen*). To korespondovalo i s výsledky dalších otázek v tomto roce (negativní ovlivnění existencí NP v běžném životě, hodnocení režimu ochrany přírody v NP, atd....) Situace se zlepšila v roce 2003 z hlediska hodnocení činnosti Správy NP, ale nezlepšila z hlediska dalších otázek – čím to?
- Str. 64, 97 a 103 Jak místní obyvatelé, tak starostové obcí na Šumavě se domnívají, že se vznikem NP se počet pracovních příležitostí v NP snížil. Podobně v NP Podyjí uváděli, že neměl na počet pracovních míst vliv. Není to paradox, když samotné správy NP zaměstnávají mnoho lidí a podle řady autorů by vznik NP měl iniciovat vznik mnoha souvisejících pracovních míst (např. v cestovním ruchu?)

- Str. 85 - 86 Při porovnání názorů místních obyvatel a turistů v letech 1998 a 2003 zjistíme, že za 5 let ubylo statisticky významných rozdílů takřka na polovinu. Je to náhoda či trend? Začínají se turisté více podobat místním obyvatelům či opačně?
- Str. 98 Místní obyvatelé ze služeb cestovního ruchu v CHÚ (jak v ČR, tak v zahraničí) vesměs neprofitují. Proč by potom měli mít pozitivní vztah k NP a dalším ochranným institucím, které pro ně znamenají spíše omezení?

Závěr

Autorka v disertační práci prokázala schopnost vědecky pracovat s velkým množstvím dat, na jejichž sběru se sama podílela či spolupodílela. Data analyzuje, syntetizuje a interpretuje, v neposlední řadě na jejich základě formuluje praktická doporučení pro státní administrativu v dané oblasti. Předložená disertační práce je ucelená a formálně dobře zvládnutá; hodnotím ji proto kladně a doporučuji k obhajobě.

V Mnichovicích dne 20.1.2007

Viktor Třebický